

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مقاله

مسابقه رشد

موضوع : شاخص های حکومت اسلامی از دیدگاه نهج البلاغه

دبیر گروه : زهرا عبدالهی

پژوهشگران: زهرا عبدالهی ، سلیمه عبدالهی ، زینب بامری ماه ، راضیه بامری ، معصومه بامری^۱

استاد راهنما : زیور بامری

^۱-طلاب حوزه علمیه حضرت رقیه (س) شهرستان دلگان

مقدمه

حکومت اسلامی نوعی از حکومت دینی در جوامع مسلمانان که حزب یا اشخاص حاکم معتقد به برتری اسلام، سعی در پیاده سازی قوانین برپایه احکام و معارف اسلامی دارند. به عبارت دیگر، مقصود از حکومت دینی، حکومتی است که تمامی ارکان آن براساس دین شکل گرفته است.

حاکمان دینی، معتقدند اسلام برنامه کاملی است که از جانب خدا راه چگونگی زندگی کردن را آموخته است، حکومت نیز، جزئی از زندگی ماست پس برای حکومت نیز باید از راهنمایی خدا استفاده کرد.

گفت زمان آن به دوران صدر اسلام بر می گردد. پس از پیروزی انقلاب اسلامی این مساله به طور جدی در سطح جهانی مورد توجه واقع شد و در این زمینه از طرف صاحب نظران بحث های مدونی صورت گرفت که این نوشتار به شاخص های حکومت اسلامی از منظر قرآن پرداخته است. خدای متعال در زمان حیات رسول گرامی اسلام خلافت و جانشین را با نص صریح قرآن تعیین نمودند اما پس از رحلت پیامبر(ص) حکومت از دست کسی که پیغمبر به امر خدای تعالی برای تصدی حکومت تعیین نموده بود خارج شد و خلافت از مسیر حقیقی خود منحرف گردیده

تا آن جا که نوبت خلافت به بنی امیه و بنی عباس رسید و آنها اساس حکومت را دگرگون ساختند و بنابراین در عصر حاضر با عنایت به هجمه های سنگین علیه اسلام و خلافت ضرورت دارد که این موضوع را از منظر نهج البلاغه بررسی نماییم.

چکیده

حکومت اسلامی از اساسی ترین اصول اسلامی است رسول خدا (ص)، از اوایل ورود به مدینه تشکیل حکومت و برای بعد از خود نیز حاکم و جانشین بر امت تعیین فرمود. مسئله حکومت با این که یکی از کهن ترین اصول اسلامی است اما متأسفانه در گذشته کمتر مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. در موضوع خلافت و حکومت بنیان اعتقادی و کلامی مکتب شیعه انجام شود و مطالب آن درخور فهم همگان باشد و در اختیار جوانان قرار گرفته باشد.

استخراج و جمع آوری تحقیق حاضر به صورت کتابخانه ای و سعی بر آن شد که از منابع دسته اول استفاده شود این تحقیق که موضوع آن شاخص های حکومت اسلامی و شرایط حاکم اسلامی و وظایف آن است. آیات و روایاتی که براین مبحث دلالت می کند و اختیارات حاکم اسلامی، ولایت به چه کسانی تعلق می گیرد، مبانی اعتقادی و هدف حکومت اسلامی و وظایف و اختیارات رهبر و نقش مردم در حکومت اسلامی بررسی می کند

داد و نظام اسلامی را برقرار نمود. از جانب خدای متعال آیات فراوانی مربوط به حکومت بر آن حضرت نازل شد و آن حضرت بیانات ارزنده ای در این زمینه داشت.

کلید واژگان: حکومت، عدل، سیاست

در لغت و اصطلاح

حکومت در لغت به معنی فرمانروایی و حکمرانی است و اگر با صفتی به کار رود، برای بیان نوع رژیم سیاسی است.^۱

حکومت، در اصطلاح عبارت است از فرایند اجرای منظم سیاست ها و تصمیمات مقامات اداری درون یک دستگاه در قلمرو و معینی، و اقتدار آن به وسیله یک نظام حقوقی وبا استفاده از زور در اجرای سیاست های ش حفظ میگرد د^۲.

عدل در لغت به معنای راستی و درستی، برابری و انصاف درد واری آمده است.

عدل در اصطلاح یعنی نهادن هر چیزی به جای خود و لفظی است که با معنای وسیع در کلیه شوون آدمی حضور موثر دارد. قانون عدالت یک قانون کلی و عمومی است و هر نوع داوری و حکومت را چه در امور بزرگ و چه کوچک شامل میشود^۳

سیاست در لغت به معنای اصلاح امور خلق و اداره کردن کارهای مملکت، مراقبت از امور داخلی و خارجی کشور رغبت داری، مردم داری و عقوبت و مجازات کردن است؛ و به کسی که در کارهای سیاسی و امور مملکتی دارای بصیرت و دانایی و کار آزموده باشد سیاست مدار می گویند^۴

سیاست از نظر اصطلاحی تا آنجا که صاحب نظران می گویند تاکنون حدود دویست معنا برای این واژه ارائه دهنده است عده ای از نظریه پردازان سیاست را به معنای علم و قدرت دانستن

۱- آشوری، داریوش، دانش نامه سیا سی، تهران، مروارید، ۱۳۷۳، چاپ سوم، ص ۱۴۱

۲- گیدنز، جامعه شنا سی، ص ۳۲۴

۳- مکارم شیرازی، یک صد موضوع اخلاقی در قرآن و حدیث، ص ۲۶۶

۴- بهشتی فرهنگ صبا، ص ۶۳۰

حکومت علوی در پی احیای سنت برابری و مساوات در بهره مندی از بیت المال بود و مصادره باز پس گیری اموال غاصبان از برنامه های آن بود .

معیار اصلی در عزل ها نصب ها کارگزاران حکومت ، دین و دین داری بود ؛ و دین گرایی

قضاوت های امام علی (ع) نیز بر اصل دین داری مبتنی بود و آن حضرت (ع) در سیاست های اداری براین اصل تاکید و رعایت آن را کارگزاران خود سفارش می کردند.^۱

انتخاب کارگزاران براساس شایستگی ها

یکی از عواملی که میتوانست به اهداف حضرت علی (ع) در تحقق جامعه مطلوب خویش - که همان حکومت علوی بود- کمک کند ،انتخاب کارگزاران شایسته ای بود که با عمل کرده خود و حسن سلوک با مردم می توانستند چهره مطلوب از نظام مدیریتی علوی را به نمایش بگذارند .از این رو ،امام علی (ع) کارگزاران خود را در مسئولیت های مختلف سیاسی ، نظامی ،مالی ، اداری ، قضاییو براساس شاخص های متناسب با سمت آنان انتخاب می کرد و علاوه بر معیار های عمومی و مشترک در جنبه های عقیدتی و اخلاق فردی - مانند عقیده به اسلام ، ایمان ، تقوا ، و حسن سابقه - معیار ها و شاخص های دیگری را در گزینش کار گزاران رعایت می کرد تا با ایجا د نظام مدیریتی کارآمد و شایسته ، امور مردم به بهترین شکل انجام شود و عدالت اجتماعی تحقق یابد .

بدین ترتیب ، آن حضرت (ع)، دینداری و تعهد را با فضیلت گرای و شایسته سالاری توأم کردند و کوشیدن حکومت دینی در خدمت مردم را مستقر سازند .

امام علی (ع)در عهدنامه خود به مالک اشتر ، بر ملاک های خود چون آگاهی از آموزه های دینی ،بیش سیاسی ، ایمان به هدف ، امانت داری ، عدالت خواهی ، بهرمندی از خرد دیگران سعه صدر، شجاعت ، قاطعیت ، پیشگام در عمل ، فروتنی ،نداشتن سوء پیشینه ، توانایی، تاکید می کردند^۲ و توجه به آنها را در

^۱ -عابدی ،اهتمام به حکومت علوی، ۲۸۷

^۲ همان ،ن ۵۳

گزینش کار گزاران ضروری می دانستند تا آگاه ترین ، توانا ترین و صالح ترین ، و به تعبیری کار آمد ترین فرد ، در مدیریت حکومت علوی و نظام اسلامی به کار گرفته شود . آن حضرت (ع) در بیانات خود شاخصه و اصولی را برای کار آمدی در حکومت بیان کرده اند مانند عدالت ورزی ، شایسته سالاری ، تجربه گرایی ، نظارت و کنترل ، ضابطه و قانون گرایی ، امانت داری ، تکلیف زیستی ، کفاف و قناعت و پرهیز از اسراف که می تواند به عنوان الگویی در مدیریت اسلامی کاربرد داشته باشد .

نتیجه گیری

اهداف و برنامه های حکومت اسلامی ، همان اهداف بعثت و رسالت پیامبر الهی است و حاکم اسلامی به عنوان خلیفه و جانشین پیامبر(ص) و ائمه (ع) وظایف و مسئولیت های آنان را برعهده دارند و موظف به اجرای آنها می باشد .

از وظایف حاکم اسلامی نشر و فرهنگ معارف اسلامی و تربیت و تادیب مردم به آداب الهی و اخلاق نیکو همانطور که پیامبر (ص) و ائمه (ع) نقش تبلیغ و بیان احکام و معارف دینی را بر عهده دارند حاکم اسلامی نیز موظف به چنین اموری می باشد مردم را با حرام و حلال الهی آشنا کند و نسبت به تبیین مسائل اخلاقی و آداب نفسانی و بیان تذکرات لازم را برای جامعه ابراز کند و نسبت به آنها اعمال لازم را انجام دهد.

دین اسلام با توجه به احکام و دستورات مختلفی در ابعاد متفاوت نقش ها یی در زندگی انسان دارد حاکم اسلامی باید کسی که به دستورات الهی در جامعه عمل کند.

حاکم نماد امنیت نظام و ضامن بقاء و مصونیت از خطر های احتمالی است نقش آن در هدایت ، جهت دهی و امید دادن به مردم در مقابل توطئه ها و وحدت و همدلی بین آنها می باشد .

منابع و مأخذ

۱-قرآن

۲-نهج البلاغه

۳-آشوری، داریوش، دانش نامه سیاسی، تهران، مروارید، ۱۳۷۳، چاپ سوم، ص ۱۴۱

۴-ابن اثیر، عز الدین علی، تاریخ بزرگ اسلام و ایران، ترجمه عباس خلیلی، تهران، انتشارات علمی

۵-بهشتی، محمد، فرهنگ صبا

۶-ثواقب، جهان بخش، اندوهای جانگزا (سوگ نامه امام علی (ع) بر اساس نهج البلاغه)، شیراز، انتشارات ثابت - صدرا

۷-جعفر پیشه فرد، مصطفی، حکومت علوی و اهتمام اصلاحات اجتماعی، اقتصادی، و توسعه، قم، دبیر خانه مجلس خبرگان

۸-دوورژه، موريس، اصول علم سياست، ترجمه دکتر ابوالفضل قاضی شریعت پناهی

۹-دینوری، ابن قتیبہ، امامت و سیاست، ترجمه ناصر طباطبایی، تهران، انتشارات ققنوس

۱۰-طباطبایی، محمد حسین، المیزان، انتشارات وابسته به جامعه مدرسین حوزه، ج ۱۸، قم، ۱۳۸۸

۱۱-طبری، محمد بن جریر، تاریخ طبری (الرسال الملوك)، ترجمه ابو القاسم پاینده، تهران، انتشارات اساطیر

۱۲-عابدی، احمد، اهتمام به دین در حکومت علوی، قم، دبیر خانه مجلس خبرگان

۱۳-فیض کاشانی، محمد محسن، علم یقین، ترجمه حسین استاد ولی، تهران، انتشارات حکمت کلینی، محمد بن یعقوب (۱۴۱۳ق) روضه الکافی، بیروت دار الأضواء

۱۴-گیدنز، آنتونی، جامعه شناسی، منوچهر صبوری، تهران، نی، ۱۳۷۷، چاپ چهارم

۱۵-مکارم شیرازی، ناصر، یکصد موضوع اخلاقی، در قرآن و حدیث

۱۶-مرتضوی، سید ضیاء، بازشناسی حکومت علوی، قم، دبیر خانه مجلس خبرگان

۱۷- مو سوی کاشمیری ، مهدی ، احکام ولایی در حکومت علوی ، قم ، دبیر خانه ای مجلس خبر گان

۱۸- نجف آبادی ، قربان علی ، مبارزه با فساد در حکومت علوی ، قم دبیر خانه مجلس خبر گان

۱۹- ورعی ، جواد ، ساختار حکومت ، قم ، دبیر خانه مجلس خبر گان